

Mikor a magnókazetta második fele is a végéhez közeledett, a fiatalabb író társ felvette az obligát kérdést: a „hatás”, tudjuk, nem egyszerű dolog, mégis, ki volt az, aki Mándy Ivánra hatott?

Mándy azt válaszolta: furcsa módon talán Kassák Lajos. Az írásai meglehetősen távol álltak tőle, mégis, ha olykor megkérdezték, ki volt az eszményképe, az ő nevét mondta. „Az a szigorú magatartás, az a konok következetesség, az hatott rám borzasztóan.”

Néhány perccel később, miután a magnó kattant és megállt, észrevették, hogy az asztalok között egy fiatal férfi igyekszik feléjük, vagy inkább rohan. Patakokban folyt a homlokáról a veríték, haja csapzott volt, az arca sápadt.

„Nagyon sajnálom – mondta. – Végtelenül sajnálom.”

Miszter Moderátor, mert ő volt, aki az utolsó pillanatban, de mégis megérkezett, széttárta a karját, és egy váratlan mondatot mondott. „Hasmenése volt a gyerekeknek” – mondta. És remegő hangon elismételte.

A tiszteletre méltó író és a fiatalabb író társ az asztalt nézte.

„És hogy van – kérdezte Mándy. – Jól van azért?”

Miszter Moderátor meglebbentette, majd homlokához szorította a zsebkendőjét. „A körülményekhez képest jól” – mondta. Azután mélyeket lélegzett – nyögéseknek is beillettek –, majd eltette a magnókazettát. Mándy és a kollegina megjelenését szerkesztőtársai nevében is megköszönte, és megnyerő, meleg hangon elnézést kért, amiért máris továbbmegy. „Megígértem a nagymamának – mondta –, hogy kiviszem az állomásra.” Ezzel eltűnt.

A folyóiratban a beszélgetés nem jelent meg. Talán azért, mert hiányzott belőle a céltudatos témakezelés, az irányítás, a kifejlet stb., szóval a moderátori tevékenység, talán valami másért. Hogy mégsem veszett el, a szerkesztőség kitűnő titkárának az érdeme, aki, mikor a kultúra rendőrei betiltották a lapjukat, és bezárták a szerkesztőséget, a legépelet példányokat eljuttatta a két beszélgetőhöz. Mintha előre tudta volna, hogy a kazetta előbb-utóbb úgyis elkallódik, és eljön az idő, amikor nem tárcsázhatjuk fel Mándy Ivánt, ha meg akarjuk kérdezni tőle, mit jelent számára a szó, hogy „táj”, vagy hogy mit jelentett neki Kassák Lajos.

Mezey Katalin

A MÁNDY-SZIGET

Csaknem huszonkét éve, hogy személyesen is megismertem, hogy – talán nem önhitt feltételezés – barátságába fogadott. A vele való ismeretséghez bennem szorosan hozzátartozott a féltés. Én vagyok-e túlságosan aggodalmas természetű, vagy más is így volt Mándy Ivánnal, nem tudom. Az első pillanattól nagyon törékenynek, kiszolgáltatottnak, létében veszélyeztetettnek láttam.

Most, hogy emberi alakja hétköznapi mivoltában örökre eltűnt előlünk, azon gondolkodom, hogy lényegi vonása volt-e a vele való kapcsolatnak a féltés, vagy esetleges

és véletlenszerű? S mivel ezzel kezdem ezt a rá emlékező írást, nyilván arra a következtetésre jutottam, hogy lényegi.

De mi volt az, ami lényegivé tette?

Kevesen hordozzák magukban olyan jól érzékelhetően és nyilvánvalóan az igényt, hogy *magukat a körülöttük működő világtól elhatárolják*, mint Mándy Iván hordozta. Nem emlékszem pontosan az első szavakra, amiket egymással váltottunk, de tudom, hogy már azoknak is ez volt a legfontosabb közlendőjük. Ez az elhatárolódás volt az, amibe barátait befogadta. *Nem a saját világába*, ahogy mondani szokás, hanem *a saját világidegenségébe*. Minden találkozásunk kezdetén a cinkosság, az egy nyelven beszélés alapjaként néhány utalással ezt újból megerősítette: ez volt az a terep, amelyen minden vele való találkozás otthonosan zajlott le.

A világidegenség mint otthonosságérzés; a fölöslegességtudat mint a létezés jogosultságának igazolása – az önkéntes száműzöttek, a világtól elvonulók filozófiájának tartozéka. S ez maradt meg mégis bennem a „Mándy-jelenség” esszenciájaként.

Azt akarnám tehát állítani, hogy önkéntes száműzött, netán remete lett volna közelmúltunk hétköznapi helyzetekben – utcán járkáltában, trolibuszon utaztában, kávéja mellett ültében – legkönnyebben meglephető „híres írója”?

Igen. Azt hiszem. *Egész életében azon a szigeten élt, amit egész életében magával cipelt. A Mándy-szigeten. A (nem politikai, nem szociológiai értelemben) deklasszálódott értékek szigetén.* Ezeket az értékeket nemcsak elismerte, de vállalta is, és időről időre váratlanul felmutatta előttünk: meglepő, ismerősen különös környezetekben, fényekben, helyzetekben: az írásaiban.

Úgy viszonyult a jelenhez és a jövőhöz, mint ahogy a múlthoz szoktunk. Az átélhetőség, a birtokolhatóság nem tudta levenni a lábáról, nem tette mohóvá, nem tette várakozóvá, naivvá. Éppannyi bizalmatlansággal közelített a jelen és a jövő pillanathoz, *amennyi jogos bizalmatlanságot a múlt már kiérdemelt.* Ez a látszólag naiv, aktualitásokban tájékozatlan ember valójában mindig jól tájékozott volt. Nem lehetett meglepni a legnagyobb gaztettekkel, a legcsavarosabb eszű rafináltságokkal, a legszörnyűbb katasztrófákkal sem: fel volt rájuk készülve. Talán, ha valami visszavonhatatlanul jó történik – azon elcsodálkozott volna. De nem biztos, hogy el is hitte volna. Mikor utolérték az irodalmi sikerek, s egyszer gratuláltam neki, még jobban lehalkította amúgy is halk, jellegzetesen magas hangját, előrehajolt, és azt suttogta: „*Igen, igen. Kezdek gyanús lenni magamnak.*” S aztán: „*Ugyan. Mit lehet itt kiérdemelni? Ki figyel itt az érdekere? Kezdek gyanús, nagyon gyanús lenni magamnak.*” De a szeme mintha kicsit boldogabban csillogott volna.

Úgy viszonyult a jelenhez és a jövőhöz, mint ahogy a múlthoz szoktunk. Az idő tagoltságát nem érezte. Amit a múlt fölötti nosztalgianak olvasunk írásaiban, valójában éppannyira a jelen átélésének módja is volt. Az idő érzékelésének sajátos módja. Az időnek mint elvont fogalomnak és mint nagyon is valós mulandóságnak a tudomásulvétel-módja. Nem azt sajnálta, hogy ez vagy az elmúlt. Maga a *mulandóság* ébresztette fel bizalmatlanságát és fájaldalmát: tudta, hogy *minden kitelhet tőle, minden megtörténhet általa.*